

Luken, T. (2011). Goed kiezen is niet moeilijk.
Column. *Bij de Les*, 7, 3 (maart 2011), p. 23.

Goed kiezen is niet moeilijk

Het maken van loopbaankeuzen wordt door velen als erg moeilijk ervaren. Hoe moeilijk is het nu eigenlijk? Welke problemen moet je oplossen om tot een goede keuze te kunnen komen?

Een eerste probleem is dat er zo veel mogelijkheden zijn. Het aantal sectoren, profielen en vakken waaruit je op school moet kiezen, valt nog wel te overzien. Maar als het gaat om wat je ná school gaat doen, is het aantal mogelijkheden overstelpend. De Crebolijsten voor het mbo tellen 840 opleidingen. Op de site van Studiekeuze123 staan 452 bachelor- en 839 master-opleidingen. Gangbare gidsen, zoals 'Beroepengids tot en met mbo' en 'vanaf mbo' van LDC Business bevatten elk bijna 1000 beroepen. De aantallen mogelijke functies en banen vormen daar uiteraard veelvoud van.

Een tweede probleem is dat het moeilijk is om je een voorstelling te maken. Onderwijsinstellingen zijn vanwege hun onderlinge concurrentie dikwijls te wervend in plaats van objectief voorlichtend. Namen zeggen vaak weinig. Wat leer je bijvoorbeeld in de mbo opleiding 'Adaptatietechnicus' of wat kun je met de Associate Degree 'Arts & Crafts'? Wat doet een 'senior workflow manager afdeling Business process development' bij een telecombedrijf? Ook al slaag je erin je een voorstelling te maken van hoe het nu is, waar het bij je keuze om gaat is hoe het in de toekomst zal zijn. We kunnen echter onmogelijk overzien waar allerlei maatschappelijke, economische, wetenschappelijke en technische ontwikkelingen toe zullen leiden. *"Tachtig procent van de beroepen die deze volgende generatie gaat beoefenen, bestaat nog niet"* (Charles Hopkins, UNESCO).

Een misschien nog groter probleem ligt in het leren kennen van jezelf. Psychologisch onderzoek leert dat de meeste mensen hun eigen capaciteiten en talenten niet goed kunnen inschatten. Vaak is sprake van zelfoverschatting, soms juist van zelfonderschatting. Het is moeilijk om wens en vrees te onderscheiden van de werkelijkheid. En de meningen van anderen van de eigen mening. De moeilijkste vraag voor velen is: wat wil ik nu eigenlijk? Iemands ware drijfveren zijn onbekend en ontoegankelijk voor de persoon zelf. Ook op het gebied van zelfkennis geldt: misschien ken je jezelf ondanks alles nu goed, maar hoe zul je in de toekomst zijn? Het is moeilijk om je voor te stellen dat je in sommige opzichten een heel andere persoon zult worden, die heel andere dingen belangrijk gaat vinden.

Er zijn nog meer moeilijkheden. Bijvoorbeeld de overspannen verwachtingen, die veel jongeren hebben van de toekomst. Het idee bijvoorbeeld, dat werken altijd leuk moet zijn of altijd een passie moet bevredigen. En dan is er nog de druk vanuit de omgeving. Bijvoorbeeld de steeds sterkere financiële druk om in één keer goed te kiezen. En als het onverhoopt toch misgaat, dan MOET de volgende keer toch echt wel 'de goede keuze' gemaakt worden.

Verder zijn er nog de existentiële vragen die onder of achter de te maken keuzen liggen. Bijvoorbeeld: waarvoor leven we eigenlijk? Wat is een goed leven? Vragen waarop ondanks eeuwen

denkwerk op hoog niveau van filosofen en theologen nog geen eensluidend antwoord bestaat en die iedereen dan ook uiteindelijk voor zichzelf moet beantwoorden.

En dit alles moet de persoon proberen op te lossen met vermogens die in een aantal opzichten zeer beperkt zijn. Uit breinresearch en ontwikkelingspsychologisch onderzoek blijkt dat de meeste jongeren, maar ook veel (jong) volwassenen eigenlijk over onvoldoende overzicht en autonomie beschikken om goede, eigen keuzen te kunnen maken.

Een conclusie die zich opdringt is dat goed kiezen niet moeilijk is, maar vrijwel onmogelijk. Ook als je goed begeleid wordt en het goed aanpakt, blijft de keuze een stap in het ongewisse. Gelukkig hangen succes en geluk niet van die keuze af. Zij hangen af van de manier waarop we voortborduren op keuzen, zowel 'goede' als 'verkeerde'. Als de begeleider dat besef kan overbrengen, wordt kiezen een stuk makkelijker.

Tom Luken

Tom Luken is arbeids- en organisatiepsycholoog en werkt als onafhankelijk onderzoeker en adviseur bij loopbaanvraagstukken.